

21.10.2020

1. ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА:
ГРИГОРІЙ САВИЧ СКОВОРОДА

Педагогічна діяльність Григорія Сковороди

Щасливий, кому вдалося
знайти щасливе життя,
але щасливіший, хто
вміє користуватися ним.
Григорій Сковорода

Лебідь М.І. – За своїми природними задатками Сковорода був педагогом, але вчити молодь так, як він вважав за потрібне, йому забороняли. Тоді він став народним учителем. У хатах, на пасіках, сільських вулицях, ярмарках говорив людям про смисл життя, добро і зло, читав свої художні та філософські твори, пояснював різні явища суспільства і природи, давав поради, гостро критикував феодально-кріпосницькі порядки, чиновництво, попівство та чернецтво.

Педагогічне вчення Сковороди виходить, як з основи, з його оптимістичного переконання в тому, що природа кожної людини (і дитини) є безумовно добра, що в ній завжди криються великі творчі сили й можливості. Завдання педагога - їх розпізнавати, спрямовувати й плекати, як садівник плекає рослину. До речі, Сковорода не випадково любив називати школу «садом» або «вертоградом». Завдання вчителя - не ламати природу учня, не силувати її, а тільки сприяти розвиткові закладених у ній від природи задатків. Отже, ідея природовідповідного виховання є основою його педагогічних поглядів. «... природа всенародная и истинная учительница».

• **Г. Сковорода** – видатний український філософ, письменник і просвітитель-гуманіст

Педагогічні погляди Григорія Сковороди органічно втілені в літературній творчості, вони спираються на його філософію і пов'язані зі славетними сократівськими діалогами та етичними проблемами в Європі XVIII століття.

У педагогічних поглядах Г. С. Сковороди віддзеркалилися головні напрями прогресивної педагогіки:

- ❖ гуманізм,
- ❖ народність,
- ❖ природовідповідність,
- ❖ висока моральність
- ❖ патріотизм.

Г. С. Сковорода висміював дворянсько-аристократичне виховання і протиставляв йому позитивний ідеал виховання, **мета якого - створення гармонійно розвинутої людини.**

Принцип гуманізму у педагогічних поглядах Г.С. Сковороди розкривається як розуміння вихователем думок, переживань і прагнень дитини, віру в благородне особистісне начало та в силу виховання.

"Найдорогоцінніший мій друже", "Дорогий мій друже", "Найулюбленіший друже". Такі звернення - це, передусім, висока духовна і моральна культура педагога, який прагне, щоб і його вихованці були людьми вільними, високодуховними, щасливими.

Головна педагогічна ідея Сковороди – трудове виховання за принципом «спорідненості».

Молодь у навчальному закладі не лише навчається, а й осмислює благородну мету власного життя, зокрема – застосовувати свої знання у «спорідненій» праці.

На його думку, вчитель має виявляти нахили та можливості кожного учня та розвивати їх.

Вчити людину треба того, до чого у неї природний нахил, що для неї передбачила «блаженна натура»: «Сокола досить швидко навчиш літати, але не черепаху».

Педагог має розкрити духовну природу учня — його здатність до певної діяльності, щоб сприяти самопізнанню, моральному вдосконаленню.

Джерелом усіх знань він вважав – досвід, практику, життя.

Сковорода відстоював принцип свідомого засвоєння знань. Він вважав, що знання потрібно здобувати не лише з книжок і пояснень учителя, а й з навколишньої дійсності, в спілкуванні з природою та в процесі практичної діяльності.

Тільки тоді знання стають міцними й цінними, коли знаходять своє практичне застосування: як дидакт, він активно виступав проти схоластичного навчання, рішуче засуджуючи «зубрячку».

Розумовий розвиток людини, на думку Г. С. Сковороди, необхідний для пізнання навколишнього світу і самої себе - **щоб наблизитись до істини**

Поєднуючи ідею народності і розумового виховання, мислитель наполягав на необхідності навчання всіх дітей, незалежно від їхнього соціального стану. Школа має бути доступною кожному, вона повинна враховувати інтереси кожної особистості.

Головний ідеал Г. Сковороди - це людина, наділена такими рисами:

- скромність,
- вдячність,
- справедливість,
- щирість,
- працьовитість,
- життєрадісність,
- сердечність,
- великодушність.

На його думку, це природні риси, притаманні дітям від народження, але не всі пізнають їх у собі й дотримуються "блаженної природи".

У байках "Орел і черепаха", "Бджоли і шершень" Г. С. Сковорода засуджує неробство, пихатість, самодурство, егоїзм, кар'єризм, марнославство, плазування перед модою, що протиприродними, набутими внаслідок неправильного виховання та оточення.

Г. Сковорода вважав, що правильним шляхом до морального виховання є **праця**.
Неробство - це найбільше зло. Тому у байці "Змія і Буфон" підсумовує:

"Хто труда не докладе, той до добра не прийде".

Іншим джерелом морального виховання особистості є вдячність. «У вдячності заховалося всяке благо, як вогонь і світло втаїлось в кремінці».

Працьовитість, як приметна риса характеру самого Сковороди, стала й важливою засадою педагогічної системи.

Г. С. Сковорода вважав, що правильним шляхом до морального виховання є **праця**.

Неробство - це найбільше зло. Тому у байці "Змія і Буфон" підсумовує:

"Хто труда не докладе, той до добра не прийде".

Визначальним у моральному вихованні, на переконання Сковороди, є **формування звичок високоморальної поведінки молоді, оскільки "звичка не у знанні живе, а в дії"**.

Результатом морального виховання є особистість, яка постійно прагне самоудосконалення.

У своїх наукових працях та художніх творах він підніс роль батьківського виховання. Якщо батьки не виконують своїх обов'язків перед дітьми, то стають винуватцями всіх їхніх бід.

Навчання і виховання має бути ненав'язливим, тактовним, але послідовним і системним. Сковорода вважав недопустимим прагнення деяких батьків виховувати дитину за довільно вигаданою «моделлю».

Якщо молода людина наділена схильністю до хліборобської праці, то не слід намагатися зробити з неї вчителя або священика.

Вся спадщина письменника-філософа пронизана педагогічними настановами, що не втрачають своєї актуальності й до сьогодні.

Педагогічні пріоритети Г.С. Сковороди, а отже і педагогічна **мета** - навчити людину самопізнанню, рефлексії, адекватному сприйняттю світу і себе в ньому, а також **постійному набуттю нових знань і самовдосконаленню, тобто саморозвитку.**

На думку Г.С. Сковороди, людина народжується для щастя і основне завдання педагога - не зашкодити вільному її розвитку відповідно до нахилів і здібностей, даних природою. (Основа розвивального навчання сучасності).